

Promo - LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

coaliția 2009

coaliția civică
pentru alegeri libere și corecte

RAPORTUL nr. 1

**Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de
Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016**

Perioada de monitorizare: 04 martie – 23 august 2016

Publicat la 24 august 2016

Chisinău 2016

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul Raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație.

Misiunea de Observare a Alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016 este finanțată de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Ambasada Marii Britanii la Chișinău, National Endowment for Democracy.

Opiniile exprimate în rapoartele publice Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

CUPRINS

REZUMAT.....	4
METODOLOGIA DE OBSERVARE	5
INTRODUCERE.....	5
I. CADRUL LEGAL.....	7
II. ORGANELE ELECTORALE.....	10
III. CONCURENȚII ELECTORALI.....	13
IV. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ.....	14
V. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE PENTRU ALEGEREA PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA	15
VI. SOCIETATEA CIVILĂ.....	16
VII. MASS-MEDIA.....	17
VIII. INCLUZIUNEA ELECTORALĂ	17
RECOMANDĂRI.....	18
LISTA DE ABREVIERI.....	19

REZUMAT

Raportul nr. 1 Promo-LEX din cadrul Misiunii de Observare a Alegerilor (MOA) pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova (RM) din 30 octombrie 2016 acoperă perioada 4 martie – 23 august 2016. Raportul este elaborat în baza constatărilor echipei centrale a Misiunii privind activitatea autorităților publice și a celor electorale, precum și a comportamentului potențialilor concurenți electorali în perioada vizată. În condițiile în care campania electorală încă nu a demarat, echipa Promo-LEX și-a concentrat efortul pe observarea exercițiului de pregătire și organizare a alegerilor de către autoritățile statului. De asemenea, raportul conține informații privind modificările aprobate ale cadrului legal pentru pregătirea alegerilor prezidențiale în Republica Moldova.

Pornind de la circumstanțele specifice legate de modalitatea alegerii Președintelui, cadrul legal privind alegerile prezidențiale a fost aprobat într-un timp relativ scurt și suficient pregătirii subiecților procesului electoral pentru exercițiul dat. Totodată, nu au fost soluționate toate problemele și incertitudinile legate de începutul campaniei electorale, de termenii și procedurile de verificare a listelor de subscripție. Procedura de completare a listei membrilor Grupului de Inițiativă și a listelor de subscripție, în opinia MOA Promo-LEX, este una excesiv de condiționată.

În perioada monitorizată, Misiunea Promo-LEX a sesizat un șir de tendințe pozitive în efortul autorităților electorale de soluționare a problemei accesibilității și incluziunii electorale a persoanelor cu necesități speciale, determinate de adoptarea unor regulamente aparte la acest subiect. Includerea dimensiunii gender în agenda electorală este un alt aspect pozitiv al campaniei electorale.

În aceeași ordine de idei, se prezintă și scoaterea în evidență a principiului integrității profesionale, în cazul numirii și activității membrilor Comisiei Electorale Centrale (CEC). Totuși, tergiversarea procedurii de votare a noii componente a CEC a alimentat suspiciunile și neîncrederea societății față de corectitudinea mecanismului existent, care pe de o parte favorizează exponenții puterii legislative și în special forțele politice de la guvernare, iar pe de alta nu este unul transparent și competitiv.

Partidele politice nu respectă în totalitate prevederile legale privind finanțarea partidelor. Este recomandată sancționarea formațiunilor care nu se conformează cerințelor în domeniu. În același context, CEC nu a aplicat sancțiuni corespunzătoare partidelor politice care nu au prezentat în termen, au eșuat în prezentarea rapoartelor financiare sau au prezentat rapoarte financiare incomplete/cu erori evidente, chiar dacă astfel de încălcări au fost depistate și publicate de către Promo-LEX.

Mass-media națională acordă o atenție sporită exercițiului electoral din 30 octombrie 2016.

Standardele internaționale la care se va face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele acestui raport sunt incluse recomandări pentru autoritățile publice, inclusiv cele electorale, potențialii concurenți electorali și alți actori interesați, cu scopul de a asigura îmbunătățirea procesului electoral.

METODOLOGIA DE OBSERVARE

Misiunea de Observare a Alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016 este un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte. Asociația Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și protejarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile.

Misiunea de observare Promo-LEX cuprinde 42 de observatori pe termen lung (OTL), care vor monitoriza procesul electoral în toate circumscripțiile electorale (CE) din Republica Moldova în perioada 31 august – 30 noiembrie 2016. În ziua alegerilor, Promo-LEX va delega câte un observator pe termen scurt (OTS) în fiecare secție de votare (SV) din țară. Misiunea va examina posibilitatea

observării alegerilor și în secțiile de votare constituite peste hotarele țării. MOA Promo-LEX va realiza Numărarea în Paralel a Voturilor (PVT) în toate secțiile de votare în care va delega observatori. Toți observatorii implicați în procesul de monitorizare semnează Codul de conduită al observatorului național independent Promo-LEX, obligându-se să acționeze operativ, cu bună credință și în mod non-partizan. Activitatea tuturor observatorilor este coordonată de o echipă centrală formată din 38 de persoane.

Drept sursă de elaborare a rapoartelor publice ale misiunii de observare servesc informațiile oficiale și cele publice, precum și rapoartele, inclusiv cele standardizate ale observatorilor, întocmite în baza vizitelor la organele electorale și în afara acestora, a discuțiilor, întâlnirilor cu interlocutorii și consultarea documentelor oficiale.

MOA Promo-LEX nu este oponent politic concurenților electorali implicați în alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Totuși, în măsura posibilităților rapoartele observatorilor sunt însoțite de probe foto și video care pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept în baza solicitărilor corespunzătoare și în nici un caz la dispoziția concurenților electorali.

Pentru moment, activitatea MOA Promo-LEX este finanțată de USAID, Ambasada Marii Britanii la Chișinău și National Endowment for Democracy. Opiniile exprimate în rapoartele publice Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

INTRODUCERE

Contextul legal

La 4 martie 2016, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a adoptat Hotărârea nr. 7 privind controlul constituționalității unor prevederi ale Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova. Curtea a constatat că unele modificări și completări aduse Constituției în anul 2000 au avut loc cu încălcări de procedură și, prin urmare, prevederile Legii nr. 1115-XIV referitoare la procedura de alegere a Președintelui țării au fost declarate neconstituționale. De asemenea, au fost declarate neconstituționale Legea nr. 1234-XIV din 22 septembrie 2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova și Legea nr. 1227-XIV din 21 septembrie 2000 pentru modificarea Codului electoral, cu revigorarea prevederilor care au făcut obiectul abrogării.

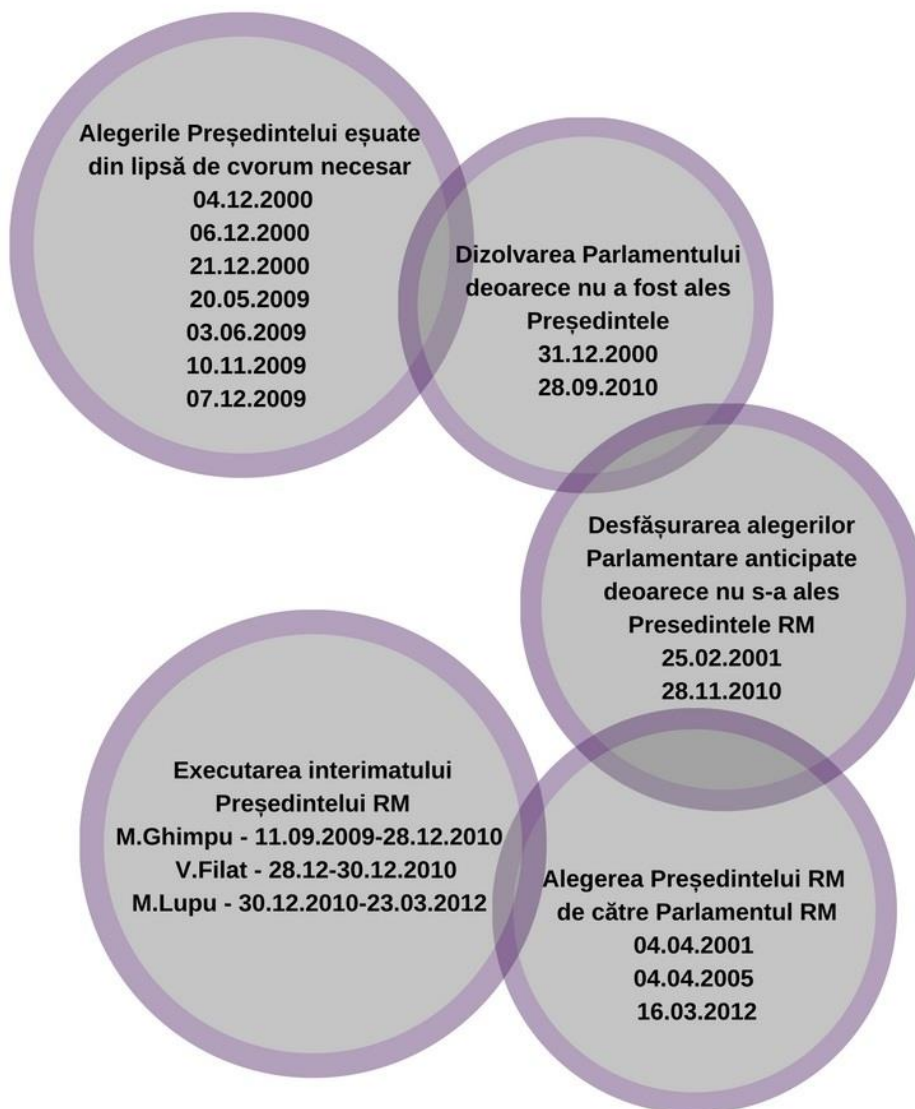
La 1 aprilie 2016, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea nr. 55 prin care a fost stabilită data de 30 octombrie 2016 pentru desfășurarea alegerilor Președintelui Republicii Moldova. Data a fost stabilită luând act de Hotărârea Curții Constituționale amintită *supra*, în temeiul art. 78 din Constituție și al art. 98 alin. (2) din Codul electoral. De menționat că au fost operate modificări semnificative la Codul electoral care reglementează noi condiții de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al statului. Totodată, la 29 iulie 2016, prin Hotărârea nr. 206, Parlamentul Republicii Moldova a stabilit începerea perioadei electorale la data de 31 august 2016.

Contextul politic

La 5 iulie 2000, prin Legea nr. 1115-XIV, Parlamentul Republicii Moldova a revizuit Constituția Republicii Moldova modificând, *inter alia*, articolul 78. Dacă până la acea dată Președintele era ales de către cetățeni prin vot direct, în urma modificărilor operate Parlamentul Republicii Moldova a fost abilitat cu dreptul de a alege Președintele Republicii Moldova cu votul a 3/5 din deputați (61 de deputați).

Pe parcursul a 12 ani (2000-2012), deputații au avut 10 tentative de alegere a Președintelui țării. În 3 cazuri: 2001, 2005 și 2012, Parlamentul a votat Președintele Republicii Moldova din primul tur de scrutin. În 7 cazuri, aleșii poporului nu au ajuns la un consens în privința alegerii Președintelui țării. În consecință, Parlamentul a fost dizolvat de 2 ori - în 2000 și, respectiv, în 2010, fiind organizate alegeri parlamentare anticipate. Trei deputați au exercitat interimatul Președintelui Republicii

Moldova, care a durat aproape 3 ani - din 11 septembrie 2009 până pe 23 martie 2012 (a se vedea mai jos).

I. CADRUL LEGAL

1.1. Modificarea cadrului legal cu caracter electoral

Cadrul legal al procesului electoral privind desfășurarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016 cuprinde, în principal, Codul electoral, Hotărâri, Regulamente și Instrucțiuni ale CEC.

Din data ultimului scrutin electoral petrecut în Republica Moldova (14(28) iunie 2015), Parlamentul a aprobat câteva legi prin care a adus modificări în Codul electoral.

Astfel, prin Legea nr. 71 din 14 aprilie 2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, legiuitorul a introdus următoarele modificări în Codul electoral:

- Au fost stabilite condiții mai riguroase la întocmirea listelor candidaților ce urmează a fi prezentate CEC sau CECE;
- Organul electoral poate efectua înregistrarea sau, mai nou, refuza înregistrarea candidaților desemnați în alegeri;

- CEC a fost împuternicită să asigure monitorizarea respectării principiului egalității între femei și bărbați în campania electorală pentru alegeri parlamentare și pentru alegeri locale;
- Listele candidaților pentru alegerile parlamentare și locale vor fi întocmite, respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe.

MOA Promo-LEX atrage atenția asupra faptului că, deși Parlamentul a prevăzut în lege cote minime de reprezentare în listele de candidați pentru ambele sexe, legiuitorul a evitat să reglementeze prevederile de plasament, astfel încât cota procentuală să se aplice pentru fiecare 5 locuri din lista candidaților.

Prin Legea nr. 134 din 17 iunie 2016 (în vigoare din 1 august 2016) pentru modificarea și completarea unor acte legislative, legiuitorul a introdus următoarele modificări în Codul electoral:

- A fost ajustată legea în vederea specificării că Președintele, vicepreședintele și secretarul CEC dețin funcții de demnitate publică și se supun prevederilor legislației cu privire la statutul persoanelor care exercită funcții de demnitate publică;
- Membrul CEC este demis în situația în care s-a stabilit încheierea directă sau prin intermediul unei persoane terțe a unui act juridic, luarea sau participarea la luarea unei decizii cu încălcarea dispozițiilor legale privind conflictul de interese;
- Membrul CEC este demis dacă nu depune declarația de avere și interese personale sau refuză să o depună în condițiile legii;
- De asemenea, membrul CEC este demis în cazul dispunerii de către instanța de judecată, prin hotărâre irevocabilă, a confiscării averii nejustificate.

La 16 iunie 2016, Comisia juridică, numiri și imunități a Parlamentului Republicii Moldova a organizat consultări publice¹ a proiectului Legii nr. 144 din 07 aprilie 2016 cu privire la modificarea și completarea Codului electoral nr.1381-XIII din 21 noiembrie 1997. Ulterior, cele mai relevante modificări și completări ale Codului electoral au fost operate prin Legea nr. 147 din 15 iulie 2016:

- Codul electoral este ajustat în vederea creării condițiilor legale pentru organizarea și desfășurarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova;
- Articolele din Codul electoral care stabilesc reguli de procedură electorală au fost suplinite cu sintagmele necesare, astfel încât aceste proceduri să fie aplicabile și pentru scrutinul prezidențial;
- În Codul electoral a fost inclus din nou Titlul IV, care este destinat în întregime alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova;
- Titlul IV din Codul electoral include articolele 95-117, care prevăd acțiunile necesare organizării și desfășurării scrutinului prezidențial și se referă în special la: caracterul universal, egal, direct, secret și liber al votului exprimat, durata mandatului, circumscripțiile electorale și secțiile de votare, consiliile electorale de circumscripție și birourile electorale ale secțiilor de votare, stabilirea datei alegerilor, condițiile speciale pentru candidați, înregistrarea candidaților, listele de subscripție, grupurile de inițiativă, listele electorale, campania electorală, buletinele de vot, votarea propriu-zisă și alte elemente importante procesului electoral.

Un ultim act normativ care a intervenit cu modificări asupra Codului electoral este Legea nr. 102 din 21 iulie 2016 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative (în vigoare din 12 noiembrie 2016):

- Pe lângă cele deja existente, legiuitorul a instituit o nouă condiție pentru accesarea în funcția de membru CEC, și anume de a nu avea în ultimii 5 ani, în cazierul privind integritatea profesională, înscrieri cu privire la rezultatul negativ al testului de integritate profesională pentru încălcarea obligației de a nu admite manifestări de corupție.

¹ <http://parlament.md/Actualitate/Noutati/tabid/89/NewsId/1554/language/ro-RO/Default.aspx>

Totodată, având în vedere modificările la Codul electoral care își propun să garanteze egalitatea de gen, ținem să menționăm și completarea art. 364 alin. (6) din Codul contravențional care prevede sancțiuni pentru prezentarea, producerea ori difuzarea publicității neoneste, neautentice, amorale și mai nou – sexiste. Norma citată este aplicabilă și pentru difuzarea publicității electorale.

La 9 iunie 2016, deputatul Valeriu Ghilețchi a înregistrat proiectul de lege nr. 261, menit să interzică utilizarea sistemelor de comunicare vizuală ce includ panouri publicitare, standuri, instalații și construcții (situate separat sau pe pereții și acoperișurile clădirilor), tablouri suspendate electromecanice și electronice. La 11 august 2016, deputatul Valeriu Ghilețchi a anunțat în cadrul unei conferințe de presă intenția sa de a candida la funcția de Președinte al Republicii Moldova.

Într-o altă ordine de idei, reiterăm că Comisia de la Veneția, prin Codul bunelor practici în materie electorală (2002), recomandă statelor să se abțină de la operarea frecventă a modificărilor în legislația electorală, în special cu un an înainte de ziua alegerilor. Totuși, contrar acestor recomandări, în perioada preelectorală și electorală Parlamentul a operat modificări la Codul electoral.

1.2. Implementarea recomandărilor Promo-LEX conținute în Raportul final de monitorizare a Alegerilor locale generale din 14 (28) iunie 2015

În rezultatul monitorizării Alegerilor locale generale din 14 (28) iunie 2015, Asociația Promo-LEX a elaborat multiple recomandări pentru organele electorale, autoritățile publice, concurenții electorali și alegători în vederea îmbunătățirii procesului electoral.

Din totalitatea recomandărilor formulate, doar una a fost implementată de către Parlamentul Republicii Moldova. Astfel, a fost modificat Codul electoral în partea ce vizează obligarea fiecărei formațiuni politice să asigure înaintarea unui număr echitabil de femei și de bărbați pentru funcțiile eligibile.

De asemenea, cu referință la o altă recomandare a Asociației Promo-LEX, proiectul de lege nr. 261 din 9 iunie 2016, amintit anterior, prevede excluderea frazei: „Suprafața minimă acordată unui concurent electoral pe un panou este de 1 m²” din art. 1 al Codului electoral, conținută la noțiunea de „Minim de locuri speciale de afișaj electoral”. Tot aici se propune adăugarea enunțului: „În acest spațiu, fiecare concurent electoral poate aplica un singur afiș electoral, ce nu poate depăși dimensiunile de 500 mm o latură și 350 mm cealaltă latură”.

Prin urmare, rămân neimplementate alte 6 recomandări ale Asociației Promo-LEX, actuale pentru următoarea perioadă de campanie:

- Completarea Legii privind protecția datelor cu caracter personal cu norme care să asigure transparența și accesibilitatea listelor electorale;
- Completarea art. 38 alin. (1) Cod electoral prin includerea procedurii și a termenelor exacte de confirmare a persoanelor responsabile de finanțele concurenților electorali (trezorerii);
- Perfecționarea cadrului legal din perspectiva stabilirii termenelor și a procedurilor exacte ce prevăd continuarea campaniei electorale pentru turul II de scrutin;
- Modificarea Codului electoral și a Legii cu privire la partidele politice prin care să fie instituit modul de evidență și verificare a calității de membru a partidului politic, în scopul prevenirii activității cu tentă politică a membrilor organelor electorale, după caz sancționarea acestora;
- Modificarea normelor legale ce prevăd renumărarea voturilor, astfel încât cheltuielile pentru desfășurarea acestora să fie suportate de către CEC în cazul depistării incorectitudinii rezultatelor inițiale sau de către partea care a solicitat renumărarea, în cazul confirmării rezultatelor inițiale;
- Revizuirea cuantumului plafonului donațiilor din partea persoanelor fizice și juridice către partide politice prin micșorarea acestora corespunzător nivelului mediu de trai.

1.3. Implementarea recomandărilor internaționale

Pentru observarea alegerilor locale din iunie 2015, Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO) a desfășurat Misiunea Restrânsă de Observare a Alegerilor (MROA). MROA OSCE/BIDDO a evaluat conformarea procesului electoral cu angajamentele OSCE și alte obligații și standarde internaționale pentru alegeri democratice, precum și cu legislația națională.

În raportul său final, MROA OSCE/BIDDO a formulat un șir de recomandări menite să îmbunătățească desfășurarea alegerilor în Republica Moldova și să le alinieze la standarde internaționale pentru alegeri democratice. Acestea s-au referit în mod prioritar la: îmbunătățirea cadrului juridic electoral, implementarea reformelor legislative cu mult înaintea alegerilor, revederea interdicției de a folosi simbolurile de stat și străine în scopuri de publicitate electorală, operativitatea CEC și comunicarea la timp a hotărârilor sale, îmbunătățirea continuă a supravegherii finanțării campaniei electorale, modificarea mecanismului de numire a membrilor CEC în vederea reducerii influenței majorității parlamentare asupra acestora.

Misiunea a venit, de asemenea, și cu recomandări care parțial reiterează recomandările anterioare ale OSCE. Acestea se referă, în special, la ajustarea cadrului juridic, procesul de administrare a alegerilor, înregistrarea alegătorilor, desfășurarea campaniei electorale, finanțarea campaniei electorale, reflectarea campaniei electorale în mass-media, depunerea reclamațiilor și contestațiilor și administrarea procesului electoral în ziua alegerilor.

Cu referire la implementarea recomandărilor internaționale, în perioada preelectorală a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016, au fost parțial realizate recomandările privind ajustarea cadrului juridic, în vederea corespunderii noilor realități, precum și recomandările referitoare la asigurarea echilibrului de gen în listele electorale.

II. ORGANELE ELECTORALE

2.1. Noua componență a Comisiei Electorale Centrale (CEC)

După 4 tentative de alegere a componenței CEC, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea nr. 144 din 17 iunie 2016 prin care a confirmat noua componență nominală a instituției. Mandatul componenței anterioare expirase la data de 11 februarie 2016.

2.2. Hotărâri CEC

În perioada monitorizată, CEC a adoptat 18 hotărâri relevante pentru scrutinul prezidențial din 30 octombrie 2016.

Astfel, au fost adoptate 6 hotărâri de modificare a Regulamentelor CEC care țin în special de: înregistrarea prealabilă a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot aflați în străinătate, procedurile de tragere la sorți, finanțarea activității partidelor politice, statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora, modul de întocmire, autentificare, prezentare și verificare a listelor de subscripție, votarea cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotare.

CEC a examinat cereri de acreditare a observatorilor și în acest sens a adoptat 5 hotărâri prin care au fost acreditați observatori din partea Asociației obștești „Promo-LEX” (2 hotărâri), din partea Filialei din Chișinău a Institutului Internațional de monitorizare a dezvoltării democrației, parlamentarismului și respectării drepturilor electorale ale cetățenilor statelor membre ale Adunării Interparlamentare a Comunității Statelor Independente (IIMDD AIP CSI), din partea Ambasadei Ordinului Suveran de Malta în Republica Moldova și din partea Ambasadei Republicii Slovace în Republica Moldova.

De asemenea, CEC a adoptat 7 hotărâri prin care a aprobat Programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din data de 30 octombrie 2016; a stabilit locul și timpul primirii documentelor necesare pentru înregistrarea grupurilor de inițiativă și candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova; a aprobat Instrucțiunea cu privire la particularitățile înregistrării blocurilor electorale

pentru alegerile prezidențiale; a aprobat Regulamentul privind finanțarea grupurilor de inițiativă, precum și Regulamentul privind particularitățile de desemnare și înregistrare a candidaților la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova; a stabilit quantumul lunar al subvențiilor de la bugetul de stat pentru anul 2016 destinate partidelor politice conform performanțelor obținute la alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 și alegerile locale generale din 14 iunie 2015; a examinat rapoartele privind gestiunea financiară a partidelor politice pentru primul semestru al anului 2016.

Conform Planului Strategic² al Comisiei Electorale Centrale pentru anii 2016-2019, instituția își propune, în perspectivă, să asigure votarea la distanță pentru alegătorii care în ziua scrutinului nu au posibilitatea să se prezinte la urna de vot. Totuși, CEC a anunțat că, în cadrul alegerilor prezidențiale din 30 octombrie 2016 nu va fi posibilă votarea la distanță.

La data de 9 august 2016, CEC a stabilit pentru data de 30 octombrie 2016 desfășurarea alegerilor locale noi ale primarilor com. Iserlia, r. Basarabeasca, s. Bucuria, r. Cahul, com. Gălășeni, r. Rîșcani și com. Gălești, r. Strășeni. CEC a decis stabilirea datei alegerilor locale noi concomitent cu cele prezidențiale. Totodată, aducem la cunoștință că Hotărârea CEC cu privire la desfășurarea alegerilor locale noi nr. 706 din 13 septembrie 2011 prevede stabilirea zilei de desfășurare a alegerilor noi în a doua ori a treia zi de duminică din lunile mai și noiembrie ale fiecărui an. Aceste ajustări au fost făcute cu scopul optimizării cheltuielilor pentru organizarea și desfășurarea acestor alegeri.

2.3. Constituirea organelor electorale inferioare

În scopul asigurării accesului alegătorilor aflați peste hotare la procesul de votare, CEC a lansat procedura on-line de înregistrare prealabilă a cetățenilor RM cu drept de vot. Obiectivul principal al procedurii este de a identifica concentrațiile majore de alegători aflați peste hotare, în vederea constituirii secțiilor suplimentare de votare, pe lângă cele care vor fi deschise în cadrul misiunilor diplomatice și a oficiilor consulare.

MOA Promo-LEX atrage atenția asupra faptului că, deși platforma on-line pentru înregistrarea cetățenilor RM care se află în străinătate a fost lansată de CEC încă la 10 mai 2016, la data elaborării prezentului Raport erau înregistrați doar 557 alegători.

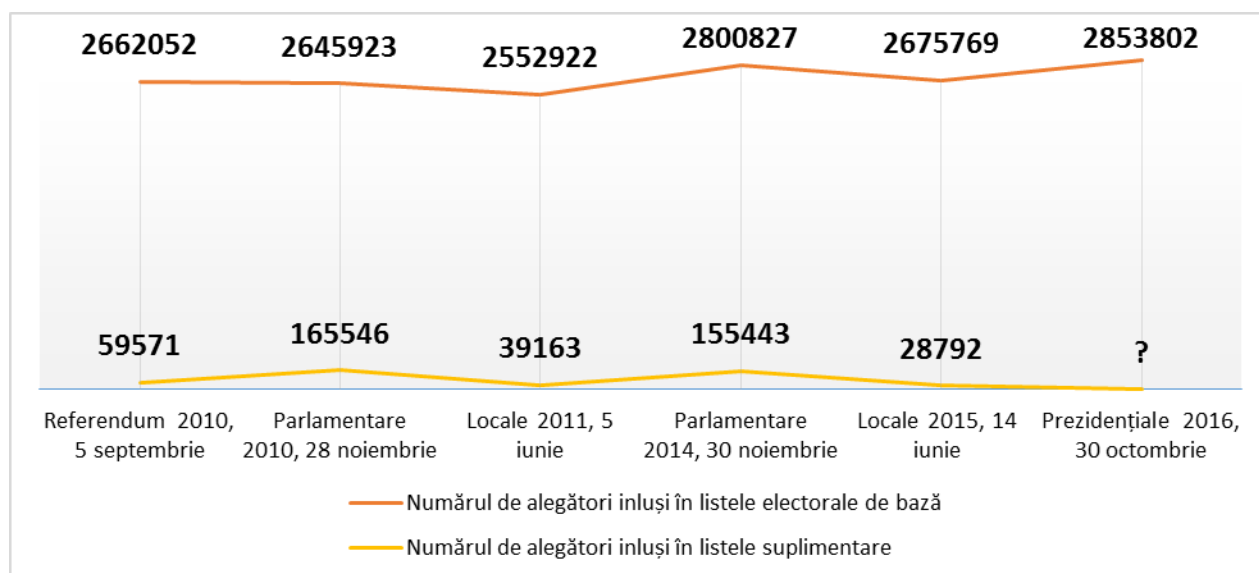
Conform procedurii, cetățenii care s-au înregistrat în prealabil vor fi automat radiați din lista electorală de bază în funcție de locul de domiciliu din Republica Moldova. Această radiere va fi temporară și va fi valabilă doar pentru alegerile prezidențiale din anul curent. După finalizarea perioadei de înregistrare, informația privind numărul de cetățeni care s-au înregistrat în prealabil va fi transmisă Guvernului Republicii Moldova pentru luarea deciziei asupra necesității deschiderii secțiilor de votare suplimentare.

2.4. Registrul de Stat al Alegătorilor

În vederea pregătirii listelor electorale, la data de 22 august 2016 CEC a prezentat³ numărul total de alegători înscriși în Registrul de Stat al Alegătorilor (RSA). MOA Promo-LEX atrage atenția asupra faptului că sporirea continuă a numărului de alegători, precum și a numărului mare de alegători fără reședință, determină o stare de neîncredere în societate față de integritatea listelor electorale și implicit a întregului proces electoral.

² http://www.cec.md/files/files/planulstrategic20162019_107809.pdf

³ <http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=17265&l=ro>

Promo-LEX apreciază deschiderea CEC în actualizarea și publicarea la 22 august 2016 a informației din Registrul de Stat al Alegătorilor. Totuși pornind de la discrepanțele majore referitor la numărul de cetățeni care au împlinit vârsta de 18 ani reflectate de diferite instituții de stat (ÎS CRIS Registru, BNS și CEC) este necesar de adoptat un comportament mai transparent din partea autorităților publice în ceea ce privește formarea și accesibilitatea listelor electorale pentru actorii procesului electoral. În context, Misiunea reiterează recomandarea de a modifica legislația cu privire la protecția datelor cu caracter personal din perspectiva oferirii unei accesibilități mai mari la listele electorale. Mai mult, din punctul de vedere al Misiunii de observare discrepanța dintre date trebuie explicată de absolut toate entitățile implicate în procesul de evidență a cetățenilor și/sau a alegătorilor.

Informația cu privire la cetățeni cu drept de vot la Prezidențiale 30 octombrie 2016

	Nr. total al populației inclusiv UTA Transnistria	Nr. total al populației fără UTA Transnistria	Alegătorii inclusiv UTA Transnistria	Alegătorii fără UTA Transnistria
CEC 31.03.2016	-	-	3233100	3013775
CEC 22.08.2016	-	-	3237032	3015432
CRIS Registru 01.08.2016	3951827	3655025	3589302	3312543
BNS <i>Data</i>	-	3553056 <i>01.01.2016</i>	-	2678955 <i>01.01.2015</i>

2.5. Instruirea electorală

În perioada de monitorizare, Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) a organizat mai multe seminare de instruire bazate pe două tematici: „Atribuțiile secretarului consiliului local în perioada electorală” și „Instruirea registratorilor Registrului de Stat al Alegătorilor (RSA) – persoanelor responsabile de gestionarea listelor electorale la nivelul APL”.

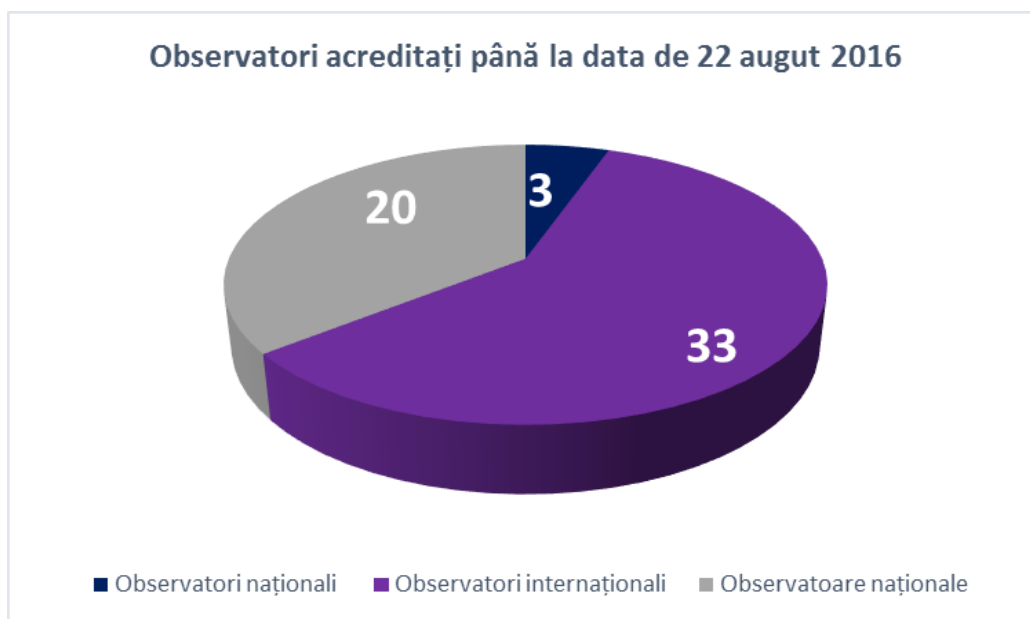
De asemenea, CICDE a oferit posibilitatea potențialilor concurenți electorali de a solicita, până la data de 10 august 2016, seminare de instruire privind statutul observatorilor și al reprezentanților

cu drept de vot consultativ, precum și atribuțiile colectorilor de semnături în susținerea unui candidat la funcția de Președinte al Republicii Moldova.

2.6. Observatori naționali și internaționali

În vederea monitorizării alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016, până la data de 23 august 2016 CEC a acreditat 53 de observatori naționali: din partea Asociației Obștești Promo-LEX – 51 persoane; din partea Filialei din Chișinău a Institutului Internațional de monitorizare a dezvoltării democrației, parlamentarismului și respectării drepturilor electorale ale cetățenilor statelor membre ale Adunării Interparlamentare a Comunității Statelor Independente – 2 persoane. De asemenea, au fost acreditați și 3 observatori internaționali: la propunerea Ambasadei Republicii Slovacia – 2 persoane și a Ambasadei Ordinului Suveran de Malta – 1 persoană.

Până la data de 22 august 2016 au fost acreditați 33 de observatori naționali, 3 observatori internaționali și 20 de observatoare naționale.

CEC a expediat demersuri oficiale adunărilor interparlamentare și organizațiilor internaționale guvernamentale la care Republica Moldova este parte, instituțiilor internaționale specializate (inclusiv celor civice, cum este organizația internațională ENEMO), instituțiilor de management electoral, misiunilor diplomatice și oficiilor consulare acreditate în Republica Moldova de a delega reprezentanți pentru observarea alegerilor prezidențiale din 30 octombrie 2016. În acest mod CEC a manifestat o deschidere în asigurarea transparenței procesului electoral din Republica Moldova.

2.7. Informarea publică

Pe pagina web a CEC sistematic sunt plasate materialele cu privire la desfășurarea procesului electoral, astfel asigurându-se transparența și accesibilitatea informației în domeniul documentației legislative, activității organelor electorale. Ședințele CEC sunt difuzate on-line.

O practică nouă este publicarea rapoartelor anuale/semestriale și a informațiilor cu conotație financiară a partidelor politice, conform cerințelor art. 29 alin.(3) al Legii nr. 294 din 21 decembrie 2007 privind partidele politice. În același timp, din 14 iulie și până la 23 august 2016 pe pagina web au fost plasate cu întârziere documentele ce țin de ședințele CEC și hotărârile adoptate în cadrul acestora. Unele informații de interes public nu se regăsesc (de exemplu, sesizări).

Totuși, sunt atestate anumite rezerve în ceea ce privește transparența procesului decizional. Or, pe parcursul perioadei monitorizate, în atenția Promo-LEX au fost expediate spre consultare publică doar trei proiecte de Regulament. Pe de altă parte, propunerile Asociației Promo-LEX în ceea ce privește intenția CEC de a complica procedura de acreditare a observatorilor au fost acceptate și, în consecință, CEC a renunțat la ideea complicării acestor proceduri. De asemenea, CEC a acceptat o serie de recomandări formulate de Asociația Promo-LEX pe marginea proiectului Regulamentului cu privire la finanțarea grupurilor de inițiativă.

2.8. Sesizări

Conform informațiilor disponibile în mass-media, PPPAS a sesizat CEC despre încălcarea de către PDM, PCR, PL și PN a cadrului normativ în domeniul finanțării partidelor politice (încasarea în numerar a donațiilor ce depășesc 5.050 de lei). Ținem să atenționăm că autoritatea electorală nu a venit încă cu o reacție oficială la acest subiect, chiar dacă la 18 august 2016 a luat act⁴ de rapoartele privind gestiunea financiară a partidelor politice pentru primul semestru al anului 2016.

2.9. Planul calendaristic

La data de 23 august 2016, CEC a aprobat programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din data de 30 octombrie 2016.

CEC a stabilit condițiile și mecanismul recepționării documentelor necesare pentru înregistrarea grupurilor de inițiativă și candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova.

Analizând prevederile legale și Programul calendaristic elaborat de CEC, constatăm că partidele politice și APL au la dispoziție cu o zi mai puțin pentru înaintarea candidaturilor în calitate de membri ai BESV, termenul legal fiind de 32 zile până la ziua alegerilor. Astfel, data de 26 septembrie 2016 urmează a fi înlocuită cu data de 27 septembrie 2016, ca fiind ultima zi în care pot fi prezentate candidaturile la CECE II pentru constituirea BESV.

III. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

Periodic, Ministerul Justiției actualizează lista partidelor politice. Astfel, la 23 august 2016, fiind verificată pagina web a instituției, se constată că lista partidelor politice cu drept de a înainta o candidatură pentru alegerile prezidențiale conține 45 de partide și organizații social-politice.

Conform constatărilor observatorilor Promo-LEX, la data de 23 august 2016, 24 din 35 de autorități publice locale de nivelul II au adoptat decizii privind delegarea membrilor cu drept de vot deliberativ în Consiliile Electorale de Circumscripție (CECE).

IV. CONCURENȚII ELECTORALI

În conformitate cu art. 41 alin. (2) din Codul electoral, dreptul de a desemna candidați pentru alegerile prezidențiale îl au: partidele și alte organizații social-politice înregistrate, în modul stabilit, până la stabilirea datei alegerilor; blocurile electorale formate pe baza deciziilor adoptate conform statutelor (regulamentelor) partidelor și altor organizații social-politice ce le-au constituit, care sunt înregistrate de Comisia Electorală Centrală; cetățenii Republicii Moldova care își înaintează propria candidatură (candidații independenți).

Pentru a fi înregistrați de Comisia Electorală Centrală, toți candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova depun liste de subscripție, care conțin semnăturile a cel puțin 15.000 și nu mai mult de 25.000 de alegători din cel puțin jumătate din numărul unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova, în care au fost colectate nu mai puțin de 600 de semnături.

Până la data de 23 august 2016, despre intenția de a candida la alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016 au anunțat: Igor Dodon (PPPSRM), Iurie Leancă (PPPEM), Maia Sandu (PPPAS),

⁴ <http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=17241&l=ro>

Andrei Năstase (PPPDA), Valeriu Ghilețchi (candidat independent) și Oleg Brega (candidat independent). Ulterior, liderii PPPAS, PPPDA și PLDM au publicat declarația cu privire la intenția de înaintare a unui candidat comun. În același timp, liderii a 4 partide (PCRM, PDM, PL și PPPN) și-au anunțat intenția de a participa la alegeri cu propriul candidat, în lipsa unei decizii finale a organelor de conducere a partidului privind numele acestuia.

Activități cu tentă electorală

Conform art.47 al Codului electoral, în perioada electorală, agitația începe odată cu înregistrarea concurenților de către CEC. Odată cu apropierea perioadei electorale, se constată o intensificare a activismului potențialilor concurenți electorali.

Potrivit rețelelor de socializare, potențialul candidat la alegerile Președintelui, Andrei Năstase, președintele PPPDA, a avut cel puțin 3 deplasări peste hotarele țării, în Statele Unite ale Americii, Lituania și în Federația Rusă, în care a organizat mai multe întruniri cu politicieni locali și diaspora.

Potrivit observărilor MOA Promo-LEX, în cazul lui Igor Dodon (PPPSRM), activismul s-a manifestat prin: întâlniri cu cetățenii în cadrul cărora s-au diseminat pliante și ziare cu mesaj electoral (23 iulie, 19 august); participarea la anumite evenimente (vizita în UTAG și sărbătorirea zilei mun. Comrat, întrevăderea cu ambasadorul Federației Ruse în Moldova); lansarea filmului despre politicianul Igor Dodon.

În perioada monitorizată, Maia Sandu (PPPAS) : s-a expus asupra pericolului fraudării alegerilor prezidențiale; a lansat pagina de facebook *Maia Sandu, Președintele Republicii Moldova*; a sesizat CEC-ul privind încălcări ale legislației în domeniul finanțării partidelor de către unele formațiuni politice.

Iurie Leancă (PPPEM) a avut întrevederi cu politicieni de peste hotare în urma vizitelor la Berlin, Bruxelles și București. Potențialul concurent și-a lansat pe facebook pagina *Iurie Leancă, Președinte*.

V. Ghilețchi a organizat o școală de vară pentru tineri cu genericul „Promovarea Valorilor Creștine în Campania Electorală”, cu susținerea organizației internaționale European Christiann Political Movement.

Oleg Brega nu a avut nicio activitate cu tentă electorală.

V. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE PENTRU ALEGEREA PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA

5.1. Modificări normative în domeniul finanțării campaniei electorale pentru scrutinul prezidențial din 30 octombrie 2016

La data de 15 iulie 2016, Codul electoral a fost amendat cu noi prevederi legale pentru a reglementa desfășurarea campaniei electorale pentru alegerile Președintelui Republicii Moldova. În esență, modificarea rezidă în faptul că prevederile referitoare la condițiile, modul, restricțiile și responsabilitatea finanțării campaniilor electorale ale concurenților electorali se vor aplica corespunzător și Grupurilor de Inițiativă⁵. Totodată, Regulamentul privind finanțarea grupurilor de inițiativă pentru colectarea semnăturilor în susținerea unui candidat la funcție electivă sau în vederea inițierii referendumului a fost aprobat de CEC la data de 18 august 2016. Acesta prevede următoarele detalieri ale Codului electoral:

- Definirea noțiunilor ce vizează strict grupurile de inițiativă (GI): GI, cont destinat activității GI pentru colectarea semnăturilor, raportul privind fluxul mijloacelor bănești aferente activității GI, campania de colectare a semnăturilor, activitatea GI.
- Reglementarea deschiderii conturilor bancare cu mențiunea „Destinat grupului de inițiativă”, care pot fi deschise în termen de 5 zile de la înregistrarea grupurilor de inițiativă.

⁵ Toate prevederile capitolului IV din Codul electoral “Asigurarea materială a desfășurării alegerilor și finanțarea campaniilor electorale” se aplică nemijlocit și Grupurilor de Inițiativă create pentru susținerea candidatului la prezidențiale.

- Stabilirea formulei de calcul pentru plafonul general al mijloacelor ce pot fi virate în contul grupului de inițiativă în susținerea unui candidat la funcția electivă.
- Aplicarea regimurilor juridice ale plafoanelor donațiilor din partea persoanelor fizice și a celor juridice de 200 și 400 salarii medii pe economie, după cum prevăd atât Legea nr. 294-XVI din 21 decembrie 2007 privind partidele politice, cât și Codul electoral.
- Interzicerea anumitor acțiuni ce ar perturba egalitatea șanselor grupurilor de inițiativă, în speță:

1) susținerea financiară a activității grupurilor de inițiativă de către:

- a. persoanele juridice din străinătate, inclusiv cele cu capital mixt,
- b. alte state;
- c. organizații internaționale, inclusiv organizații politice internaționale;
- d. cetățenii Republicii Moldova care nu au împlinit vârsta de 18 ani;
- e. cetățenii Republicii Moldova limitați în capacitatea de exercițiu sau declarați incapabili prin hotărâre definitivă a instanței de judecată;
- f. persoanele fizice cetățeni ai Republicii Moldova din veniturile obținute în afara țării;
- g. autoritățile publice, organizațiile, întreprinderile, instituțiile publice, alte persoane juridice finanțate de la bugetul public sau care au capital de stat, cu excepția cazurilor în care acordarea de servicii sau susținerea materială este în mod expres prevăzută de legislație;
- h. persoanele juridice care, cu un an înainte de începerea perioadei electorale, au desfășurat activități finanțate sau achitate din mijloace (fonduri) publice, precum și de către persoane juridice cu capital străin sau mixt;
- i. persoanele anonime sau în numele unor terți;
- j. persoanele fizice care nu sunt cetățeni ai Republicii Moldova;
- k. organizații necomerciale, sindicate, de binefacere sau religioase;

2) folosirea, de către grupul de inițiativă, în scopuri personale a mijloacelor financiare virate în contul „Destinat grupului de inițiativă”;

3) oferirea de către membrii grupului de inițiativă a unor sume de bani, cadouri, a bunurilor materiale fără plată, inclusiv din ajutoare umanitare sau din alte acțiuni de binefacere;

4) finanțarea activității grupului de inițiativă din alte mijloace decât cele din contul „Destinat grupurilor de inițiativă”;

5) folosirea de către grupul de inițiativă a fondurilor financiare și materialelor nedeclarate sau depășirea cheltuielilor peste plafonul general stabilit.

- Ultimele achitări din contul „Destinat grupului de inițiativă” se vor face cel târziu în ziua anterioară termenului-limită de prezentare a listelor de subscripție către organul responsabil de verificarea semnăturilor. Se interzic virări de pe contul respectiv după prezentarea listelor de subscripție.
- Prezentarea și examinarea rapoartelor privind fluxul mijloacelor bănești aferente activității grupului de inițiativă vor fi prezentate către organul responsabil de verificarea semnăturilor, pentru întreaga perioadă de activitate a grupului de inițiativă, la finele campaniei de colectare a semnăturilor.

5.2. Stabilirea Plafonului general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul cu mențiunea „Destinat grupului de inițiativă” pentru alegerile Președintelui din 30 octombrie 2016

La data de 18 august 2016, CEC a stabilit baza de calcul a plafonului mijloacelor ce pot fi transferate pe contul „Destinat grupului de inițiativă”. Astfel, formula va fi constituită dintr-un coeficient, încă

nestabilit de CEC, înmulțit la numărul maxim de semnături necesare de a fi colectate de către un GI (25 000).

VI. SOCIETATEA CIVILĂ

La data de 11 august 2016, Asociația obștească Promo-LEX a prezentat actorilor interesați studiul „Practica contenciosului electoral în cadrul ultimelor două scrutine din Republica Moldova”. Analiza conține o cercetare a practicii contenciosului electoral, atât la etapa examinării prealabile a contestațiilor, cât și la etapa litigioasă a acestora în cadrul alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014, precum și a scrutinului din 14 iunie 2015.

La data de 17 august 2016, în cadrul conferinței de presă cu tema „Discriminarea în masă a alegătorilor moldoveni”, organizată de mai multe organizații neguvernamentale și formațiuni politice, printre care „Patrioții Moldovei” și Mișcarea Obștească „Moldova este Patria mea”, dar și de câțiva deputați din primul Parlament al Republicii Moldova, a fost făcut un apel către Guvernul RM și guvernarea politică și religioasă a Federației Ruse în vederea creării condițiilor favorabile pentru participarea la procesul de vot al cetățenilor RM pe teritoriul Rusiei și al alegătorilor de pe teritoriul unității administrativ-teritoriale din stânga Nistrului (UATSN).

În cadrul Programului Democrație, Transparență și Responsabilitate finanțat de către USAID și în contextul Alegerilor Președintelui Republicii Moldova din 30 octombrie 2016, Asociația Promo-LEX va implementa Campania „Ieși la Vot”.

Scopul Campaniei este de a contribui la mobilizarea alegătorilor și promovarea votului informat și conștient în rândul cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot. Grupul țintă al Campaniei sunt cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot, în special tinerii.

În cadrul Campaniei vor fi organizate 10 dezbateri publice electorale, vor fi lansate două spoturi video și vor fi organizate activități de informare a alegătorilor la nivel național și local.

De asemenea, Asociația Promo-LEX va lansa un Concurs de Granturi pentru ONG-uri din Moldova. În cadrul Concursului de Granturi, vor fi susținute 2-3 proiecte de mobilizare a alegătorilor și promovare a votului informat și conștient.

VII. MASS-MEDIA

Subiectul referitor la alegerile prezidențiale, data desfășurării acestora, precum și legalitatea deciziei Curții Constituționale au fost pe larg reflectate în sursele media. După anunțarea datei desfășurării alegerilor prezidențiale, presa națională și cea locală din Republica Moldova a început să trateze subiectele referitoare la alegerile prezidențiale pe trei direcții:

- cauzele și consecințele schimbărilor legislației electorale;
- prognoze privind potențialii candidați și alianțe electorale constituite pentru participarea la alegeri. Aceste subiecte dețin întâietatea cantitativă în presa scrisă, radio și TV.
- publicații de promovare cu tentă electorală, îndeosebi în ziarele afiliate partidelor politice.

În același timp, în sursele media a fost discutată pe larg noua componentă a CEC, inclusiv conducerea instituției, modalitatea de selecție și înaintare.

Constatăm creșterea rolului rețelelor de socializare în difuzarea de informații electorale.

VIII. INCLUZIUNE ELECTORALĂ

Inechitatea de gen persistă în administrația electorală. Astfel, dacă în aparatul de conducere al organelor electorale superioare conducători sunt, în bună parte, bărbații, în cele inferioare – viceversa, adică femeile.

CEC a lansat inițiativa de crea Asociația Internațională a Femeilor din Managementul Electoral, care să promoveze șanse egale de accesare la toate nivelurile de luare a deciziilor în viața politică, economică și publică a ambelor genuri.

Numărul femeilor din componența CEC s-a dublat, comparativ cu precedentă componență, fiind de 2 persoane. Ambele doamne au fost alese în funcții de conducere – Președinte și, respectiv, vice-președinte.

La 26 ianuarie 2016, CEC a aprobat Regulamentul cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități. Scopul documentului este reglementarea accesului neîngrădit și nediscriminatoriu al persoanelor cu dizabilități la procesul electoral.

Organele electorale nu au adoptat niciun act normativ și nu a elaborat niciun document de politici care ar reglementa implicarea minorităților etnice în procesul electoral și accesul la funcțiile electiv.

RECOMANDĂRI:

Parlamentului Republicii Moldova

1. Introducerea prevederilor legislative care ar asigura plasamentul astfel, încât cota procentuală de 40% să se aplice pentru fiecare 5 locuri din lista candidaților.
2. Definirea și interpretarea sintagmei „și alte organizații social-politice” din Codul electoral.
3. Completarea Legii privind protecția datelor cu caracter personal cu norme care să asigure transparența și accesibilitatea listelor electorale;
4. Completarea art. 38 alin. (1) din Codul electoral prin includerea procedurii și a termenelor exacte de confirmare a persoanelor responsabile de finanțele concurenților electorali (trezorerii);
5. Perfecționarea cadrului legal din perspectiva stabilirii termenelor și a procedurilor exacte ce prevăd continuarea campaniei electorale pentru turul II de scrutin;
6. Modificarea Codului electoral și a Legii cu privire la partidele politice prin care să fie instituit modul de evidență și verificare a calității de membru al partidului politic, în scopul prevenirii activității cu tentă politică a membrilor organelor electorale, sancționarea acestora, după caz;
7. Revizuirea cuantumului plafonului donațiilor către partide politice din partea persoanelor fizice și juridice, prin micșorarea acestora corespunzător nivelului mediu de trai.

Comisiei Electorale Centrale

1. Simplificarea cerințelor față de completarea listei membrilor GI și a listelor de subscripție, prezentarea publică a mecanismului de verificare a listelor de subscripție, după caz;
2. Revizuirea condițiilor de reglementare a publicității promoționale pentru perioada campaniei de colectare a semnăturilor;
3. Prezentarea precizărilor și explicațiilor privind modalitatea de constituire și gestionare a RSA.

Partidelor Politice și potențialilor concurenți electorali:

1. Evitarea utilizării resurselor financiare nedeclarate sau a cadourilor cu tentă electorală în perioada imediat următoare celei electorale.

LISTA DE ABREVIERI

alin. - aliniat
APL - administrația publică locală
art. - articolul
com. - comuna
CEC - Comisia Electorală Centrală
CECE - Consiliul electoral de circumscripție electorală
CI - candidat independent
CICDE - Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral
ENEMO - Rețeaua Europeană a organizațiilor de monitorizare a alegerilor
GI - grup de inițiativă
IIMDD AIP CSI - Institutului Internațional de monitorizare a dezvoltării democrației, parlamentarismului și respectării drepturilor electorale ale cetățenilor statelor membre ale Adunării Interparlamentare a Comunității Statelor Independente
m² - metru pătrat
MOA - Misiunea de observare a alegerilor
MROA - Misiunea Restrânsă de Observare a Alegerilor
mun. - municipiu
nr. - număr
ONG - organizație non-guvernamentală
or. - oraș
OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OSCE/BIDDO - Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
OTL - observator pe termen lung
OTS - observator pe termen scurt
p. - punct
PDM - Partidul Democrat din Moldova
PLDM - Partidul Liberal Democrat din Moldova
PPPAS - Partid Politic Partidul Acțiune și Solidaritate
PPPDA - Partid Politic Platforma Demnitate și Adevăr
PPEM - Partidul Politic „Partidul Popular European din Moldova”
PPPN - Partidul Politic Partidul Nostru
PSRM - Partidul Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”
PVT - Numărarea în Paralel a Voturilor
QC - Numărarea Rapidă Calitativă
r. - raion
RM - Republica Moldova
RSA - Registrul de Stat al Alegătorilor
s. - sat
SV - secții de votare
TV - televiziune
UAT - unitate administrativ-teritorială
UATSN - unitate administrativ-teritorială din stânga Nistrului
USAID - Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
UTAG - unitatea teritorială autonomă Găgăuzia